

INSTITUTUL TEOLOGIC ROMANO-CATOLIC DIN ALBA IULIA: ORGANIZAREA ȘI BIBLIOTECA

Institutul Teologic Romano-Catolic din Alba Iulia

În perioada premergătoare fondării seminarului teologic de către episcopul A. Sigismund Sztoyka de Szala (1749-1759) în anul 1753, preoțimea își făcea pregătirea teologică în două orașe transilvănene: la Alba Iulia și la Cluj. La Alba Iulia prin intermediul episcopiei romano-catolice școala capitulară și mai apoi la seminarul episcopal, iar la Cluj prin abația benedictină, la școala și academia inițiată de iezuiți. Rolul conducător până la reforma religioasă l-a ocupat școala capitulară de la Alba Iulia, care a cunoscut o înflorire mai ales în a doua jumătate a secolului al XV-lea și până la mijlocul secolului al XVI-lea, curentul reformist din 1550 desființând-o. În Transilvania cunoaștem foarte puține școli mănăstirești. Cel mai important centru a fost cel de la Cluj-Mănăstur, unde călugării benedictini au jucat un rol deosebit prin cunoașterea scrisului și răspândirea dragostei pentru carte¹. Pe lângă pregătirea „locală” un mare număr de clerici sau tineri capabili, îndreptați spre preoție au învățat la universități germane și italiene.

După reformă, fața religioasă a Transilvaniei s-a schimbat foarte mult, a devenit un „turn Babel” al confesiunilor. În anul 1556, în timpul principelui Ioan Sigismund, biserica catolică a fost secularizată, stările reformate au confiscat rezidența episcopală și domeniile bisericești, acordându-le principelui. În 1568 se legiferează în Transilvania, în discordanță cu libertatea confesională, legea conform căreia în Transilvania catolicii n-au drept la episcop. În curs de 150 de ani catolicii nu au pe nimeni care să-i țină laolaltă și care să coordoneze îngrijirea spirituală a credincioșilor. În secolul al XVII-lea principii calvinii autorizează instituția vicariatului. Rolul vicarilor corespundea ordinarilor, doar că nu avea dreptul să înființeze institut teologic și să sfințească preoți. Cei care rezolvă problema acestei situații sunt iezuiții aduși în 1579 de către principele Ștefan Báthory. În școlile înființate de ei tinerii leviți beneficiau de o pregătire corespunzătoare, dar deciziile dietale, ordinele principilor îi expulzează de mai multe ori².

Începând cu aceste secole de „decădere”, catolicismul din Transilvania se bucura în același timp de întăriri „dinafară”, teologii putându-și însuși cunoștințele necesare la Institute ca Germanicum- Hungaricum din Roma, Pazmaneum-ul din Viena, precum și seminariile teologice de la Gratz, Olmütz și Tirnavia³.

Etapă cuprinsă între 1753-1848 aduce schimbări în istoria catolicismului transilvănean, legile compromițătoare fiind abrogate la sfârșitul veacului al XVIII-lea. Acum, printre preocupările episcopilor găsim și problema pregătirii teologice a clerului. Paralel cu restaurația catolică se formează și seminarul episcopal, episcopul A. Sigismund Sztoyka (1749-1759) reușește să pună bazele materiale pentru aceasta și în 1753 fondează, deocamdată la rezidența episcopală, seminarul teologic⁴. Între timp se construiește edificiul nou, special menit să găzduiască noul institut (în locul parohiei romano-catolice de astăzi, str. Mihai Viteazul nr. 17), care se dovedește a fi prea mic, de aceea episcopul L. Kollonitz (1774-1780) obține, la desființarea ordinului iezuit, clădirea școlii iezuite alături de biserica Sf. Ștefan (biserica Báthory) și corpurile arhitecturale aferente, aflate în cetatea orașului Alba Iulia și în 1778 se pot muta teologii împreună cu profesorii lor în acest edificiu⁵. În anul 1792 episcopul I. Batthyányi (1780-1798) transferă seminarul teologic în mănăstirea trinitarienilor⁶, ocupată pentru scopuri militare, astfel teologia își găsește căminul permanent, pregătirea preotească fiind întreruptă până astăzi doar de două ori: între 1848/1849 și 1918/1919⁷.

Un alt eveniment marcant din timpul episcopatului lui Batthyányi este transferarea Institutului teologic de la Alba Iulia la Cluj în urma hotărârii imperiale din 22 aprilie 1783, din timpul împăratului

¹ Marton József, *Papnevelés az erdélyi egyházmegyében 1753-tól 1918-ig /Formarea preoților în arhiepiscopia transilvană între 1753-1918/*, Budapesta, 1993, p. 29-72, *passim*.

² Marton József, *op. cit.*, p. 233-234.

³ Marton József, Jakabffy Tamás, *Az erdélyi katolicizmus századai /Secolele catolicismului transilvan/*, Alba Iulia, 1999, p. 61.

⁴ *Ibidem*, p. 72; Marton József, *op. cit.*, p. 84.

⁵ *Ibidem*, p. 93-94.

⁶ *Ibidem*, p. 106-107; *Biblioteca Batthyaneum din Alba Iulia*, București, 1957.

⁷ Marton József, *op. cit.*, p. 236.

Iosif al II-lea. Această perioadă a durat doar trei ani, în 1786, o dată cu degradarea academiei clujene la rang de liceu de către Iosif al II-lea, seminarul s-a putut întoarce în localitate⁸.

Cu înființarea Institutului teologic s-a ocupat și episcopul Fr. Klobusiczky (1741-1748)⁹, dar adevăratul fondator al Seminarului Diecezan – *Seminarium Incarnatae Sapientiae (S.I.S.)* - este considerat episcopul Antoniu Sigismund Sztoyka de Szala (1749-1759), care înființează Seminarul (S.I.S.) în 1753. Lucrările consacrate domeniului istoriei ecleziastice, privitoare la data fondării institutului menționează anul 1750, dar informațiile nu sunt întotdeauna bazate pe realitate. Din păcate, actul original de înființare a Institutului teologic lipsește din arhivele capitlului, Episcopiei romano-catolice și a Institutului teologic¹⁰. Anul 1750 nu poate fi acceptat deoarece în acest an a fost inaugurat Sigismund Sztoyka în scaunul episcopal¹¹.

Disciplinele predate la teologie se conformau planului de învățământ elaborat în data de 25 iunie 1752, de către împărăteasa Maria Tereza, astfel durata studiului teologiei era de patru ani. Prima încăpere a Seminarului se afla în apartamentul canonicului, de la Episcopia romano-catolică din Alba Iulia.

În evoluția Seminarului teologic un alt eveniment important l-a constituit punerea primei pietre de fondare a noului institut în 19 aprilie 1756, pe locul parohiei romano-catolice de astăzi¹². Episcopul Sztoyka a purtat mare grijă seminarului înființat; i-a sporit venitul material prin fundațiile sale, a înființat o fundație specială, din dobânda căreia să poată amenaja o bibliotecă corespunzătoare. Biblioteca Seminarului nu a uitat-o nici în testamentul său: „Îmi las toate cărțile institutului”¹³.

Edificiul noului seminar a fost ridicat în doi ani. În noaptea de 18 iulie 1758 rezidența episcopală, catedrala și ¼ din cetate a căzut victimă focului izbucnit din cauza unui angajat neatent al episcopiei, care a pus prea multe lemne în fața cuptorului din curte ca să se usuce. Episcopul Sztoyka, fidel caracterului său ambițios, a renovat catedrala și rezidența episcopală¹⁴. După retragerea sa, a lăsat Seminarul teologic într-o stare materială atât de bună, încât nu era nevoie de sprijinul financiar din partea statului, de care multe seminarii maghiare asemănătoare beneficiaseră.¹⁵

Episcopul I. Batthyány inițiază curs de filozofie în 1790 la liceul episcopal. Cu studenții de la filozofie crește numărul absolvenților și de aceea era nevoie de o clădire mai mare. Ca urmare, prin eforturi oșobitoare, episcopul Batthyány obține biserica trinitarienilor împreună cu mănăstirea, ambele edificii fiind ocupate pentru scopuri militare¹⁶. Mănăstirea și biserica trinitariană au fost ridicate în același timp cu cetatea, anul punerii temeliei fiind socotit 1719¹⁷.

Pe locul mănăstirii, în timpul Principatului transilvan se afla reședința contelui Teleki Mihály și Nicolae Bethlen¹⁸. Casa lui Teleki M. a fost demolată total, iar rezidența cancelarului Nicolae Bethlen, doar parțial și aripa N-V a fost înglobată în mănăstirea trinitarienilor în 1719¹⁹. Odată cu desființarea ordinului trinitarienilor de către împăratul Iosif al II-lea în anul 1784, aceasta a fost singura mănăstire transilvăneană predată armatei. Episcopul Batthyány reușește să obțină în 1792 acest ansamblu arhitectonic în favoarea Institutului teologic. Biserica ordinului trinitarian devine adăpostul observatorului astronomic și la parter al bibliotecii (Batthyaneum de astăzi), iar partea monahală devine clădirea Institutului teologic²⁰.

⁸ Beke Antal, *Az Erdély-egyházmegyei papnevelde történeti vázlata /Schita istorică a seminarului teologic din dieceza transilvană/*, în *Egyházi és Iskolai Hetilap /Săptămânal Bisericesc și Școlar/*, Alba Iulia, 1870, p. 55; Iacob Mârza, *O listă cu cărți de la episcopul Anton Sigismund Stoica de Szala (1699-1770)*, în *Apulum*, XII, 1974, p. 333; Marton József, *op. cit.*, p. 102-103; Marton József, Jakabffy Tamás, *op. cit.*, p. 80.

⁹ Marton József, *op. cit.*, p. 83.

¹⁰ *Ibidem*, p. 84.

¹¹ *Ibidem*, p. 85.

¹² *Ibidem*, p. 88.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*, p. 89.

¹⁵ *Ibidem*, p. 90.

¹⁶ Vasile Moga, *De la Apulum la Alba Iulia*, București, 1987, p. 138; Marton József, Jakabffy Tamás, *Az erdélyi katolicizmus századai /Secolele catolicismului transilvan/*, Alba Iulia, 1999, p. 80.

¹⁷ Marton József, *op. cit.*, p. 106; Gheorghe Anghel, *Fortificații medievale de piatră din secolele XIII-XVI*, Cluj-Napoca, 1986, p. 80-83; *Dicționarul mănăstirilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, Cluj-Napoca, 2000, p. 52.

¹⁸ Marton József, *op. cit.*, p. 107; Vasile Moga, *op. cit.*, p. 115.

¹⁹ Gheorghe Anghel, *op. cit.*, p. 83; Vasile Moga, *op. cit.*, p. 135.

²⁰ Ioan Șerban, *Despre arhitectura fostei biserici trinitariene din Alba Iulia*, în *Apulum*, XVII, 1975, p. 373; *Dicționarul mănăstirilor...*, p. 52.

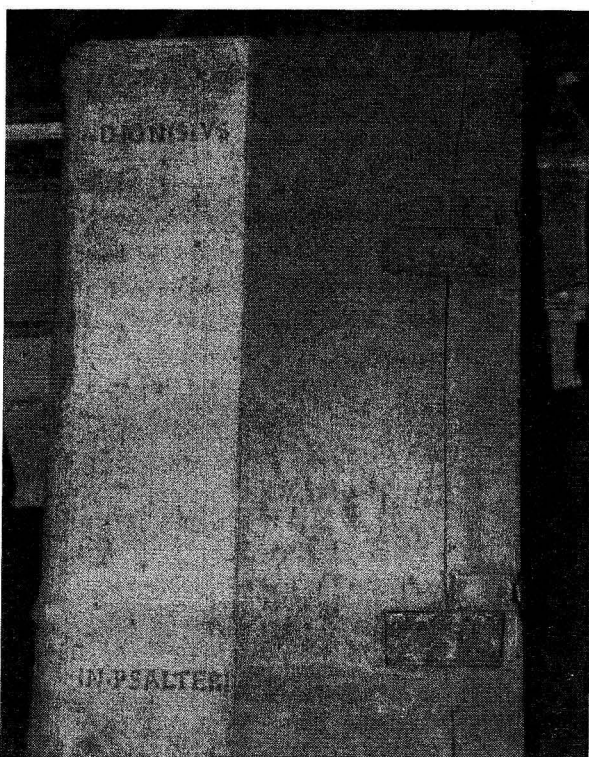

Fig. 1. Gothofredus, Dionysius, Corpus Iuris Civilis in IIII. partes distinctum. 1594. Legătura.

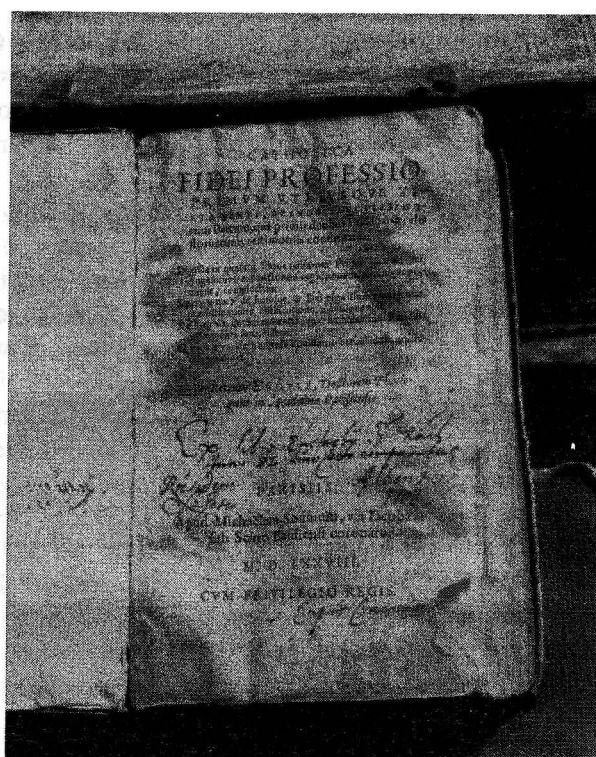

Fig. 2. (Emotte, Petrus), Catholica fidei professio, primum utriusque Testamenti. Parisiis, 1578. Foaia de titlu.

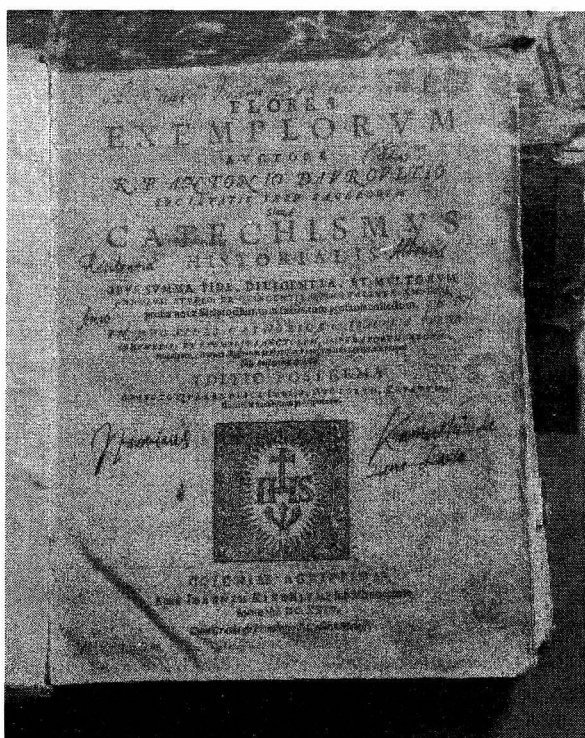

Fig. 3. (Dauroultio, Antonio), Flores Exemplorum. Coloniae Agrippinae, 1624. Foaia de titlu.

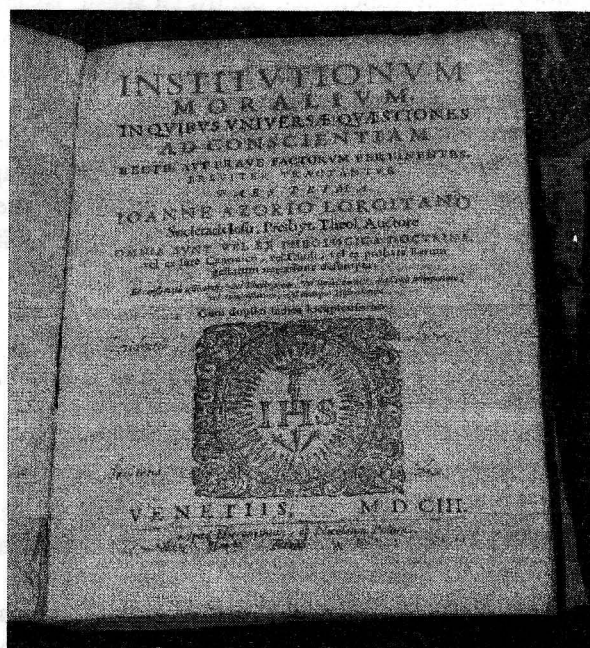

Fig. 4. Azor, Juan, Institutionum moralium. Pars prima. Venetiis, 1603. Foaia de titlu.

În clădire, nouă viața instituțională a început în octombrie 1792. Biblioteca renumită de lângă seminar asigura condițiile științifice ale formării spirituale. A pornit învățământul teologic printr-o intelectualitate nouă, în care s-a contopit și efectul epocii iosefiniste²¹.

²¹ Marton József, *op. cit.*, p. 107.

Biblioteca Institutului Teologic Romano-Catolic

Episcopii catolici, care nu au stat în serviciul iosefinismului, au depus mari eforturi pentru salvarea rolului cultural jucat de biserica romano-catolică, și deci, pentru recuperarea aparatului științific oferit de bibliotecile desființate de împăratul Iosif al II-lea, alături de colegiile iezuite și diferitele ordine călugărești.

Aceștia, în locul reînnoirii organelor religioase mai vechi, pe care le socoteau inutile, au încercat să creeze instituții și societăți culturale, precum și școli superioare folositoare și societăți laice. Scopul lor nu a putut fi atins din cauza opoziției curții vieneze, dar totuși s-a reușit conturarea unor fonduri valoroase de biblioteci²². Primații catolici din perioada absolutismului luminat au desfășurat o adevărată activitate de colecționare foarte minuțioasă: în primul rând au încercat să pună mâna pe producția de carte atât ecleziastică cât și laică nouă europeană, dar au avut în vedere și operele manuscrise sau tipărite, reprezentând cultura națională. Acest nou tip de bibliotecă clericală, pe care fondatorii doreau să o deschidă și laicilor interesați, a fost realizat pentru prima dată în Ungaria la Pécs din generozitatea și râvna episcopului György Klimó²³. Aproape în același timp s-a înființat și biblioteca episcopală din Eger de către contele Károly Eszterházy, cu circa 15.000 volume, precum și biblioteca muzeală a episcopului de Oradea, Adam Patachich – 8.000 volume- care mai târziu, în anul 1776, ajunge la Kalocsa, în Ungaria²⁴. Pe teritoriul Transilvaniei, mai precis în Alba Iulia, în anii '80-'90 ai veacului al XVIII-lea, datorită activității de colecționare a episcopului I. Batthyányi (1780-1798) se fondează o bibliotecă episcopală cu răsunet european²⁵.

Neajunsul acestor colecții diecezeale amintite l-a constituit lipsa efectului hotărâtor al acestora asupra vieții culturale, deoarece bibliotecile fondate în această epocă istorică nu au putut fi transformate în adevărate institute deschise laicilor, ajungând a fi aproape inaccesibile, doar niște instituții de interes bisericesc, devenind mai degrabă biblioteci-muzeu, decât biblioteci de uz pentru studiu laic.

Totuși, nu putem neglija importanța deciziei sinodale din 1611 de la Nagyszombat (Trnava, Slovacia), conform căreia episcopii și canonicii trebuiau să-și lase moștenire colecțiile proprii de cărți eparhiilor unde au funcționat, pentru ca aceste lășăminte să poată fi folosite la fondarea bibliotecilor capitulare. Această hotărâre luată la Trnava a putut fi aplicată doar din secolul al XVIII-lea, după reinstaurarea episcopilor catolici în reședințele lor diecezane, părăsite din cauza ocupației turcești și a tulburărilor reformiste²⁶.

Istoricul bibliotecii Institutului Teologic Romano-Catolic din Alba Iulia este strâns legat de evoluția Bibliotecii Batthyaneum amintite, datorita faptului, că seminarul teologic și biblioteca fondată de episcopul Batthyányi au fost amenajate în fostele construcții ale ordinului trinitarienilor²⁷ din localitate: biserica lor devine bibliotecă, iar mănăstirea adăpostește Institutul teologic²⁸. Astăzi, biblioteca institutului amintit se află amenajată într-o încăpere aflată la etajul I al edificiului Bibliotecii Batthyaneum.

Biblioteca Institutului teologic, ca și bibliotecă uzuală, aparține inițiativei episcopului L. Haynald (1852-1864)²⁹. Episcopul Sztoyka a pus bazele ei, biblioteca s-a îmbogățit prin donațiile profesorilor de la teologie, dar biblioteca episcopului I. Batthyány de la sfârșitul secolului al XVIII-lea nu a făcut atât de necesară existența unei biblioteci separate a Institutului. Existența Batthyaneum-ului pe lângă Seminarul teologic romano-catolic asigura teologilor posibilitatea formării „științifice”, de aceea predecesorii săi din scaunul episcopal nu au acordat mare importanță bibliotecii uzuale a Institutului. Astfel, biblioteca Institutului teologic s-ar fi format de-a lungul timpului prin lășămintele episcopului A. Sigismund Sztoyka, din donațiile profesorilor care au predat la institut și din duplicatele alese de la Batthyaneum în timpul episcopului L. Haynald (1852-1864), care formează și astăzi partea importantă a bibliotecii Institutului teologic actual³⁰.

²² Berlász Jenő, *Magyarország egyházi könyvtárai a XVI.-XVIII. században /Bibliotecile bisericești din Ungaria în secolele XVI- XVIII/, în Régi könyvek és kéziratok /Cărți și manuscrise vechi/, Budapesta, 1974, p. 223.*

²³ *Ibidem*, p. 223.

²⁴ *Ibidem*, p. 223-224.

²⁵ *Biblioteca Batthyaneum...*, *passim*.

²⁶ Kovách Zoltán, *A magyarországi katolikus egyházi könyvtárak jelentősége a tudományos kutatás szempontjából /Importanța bibliotecilor bisericești catolice din Ungaria privind cercetarea lor științifică/, în loc. cit., p. 228.*

²⁷ Ioan Șerban, *art.cit.*, p. 373.

²⁸ Vasile Moga, *op. cit.*, p. 138.

²⁹ Marton József, *op. cit.*, p. 145.

³⁰ Beke Antal, *op. cit.*, p. 377; Marton József, *op. cit.*, p. 145.

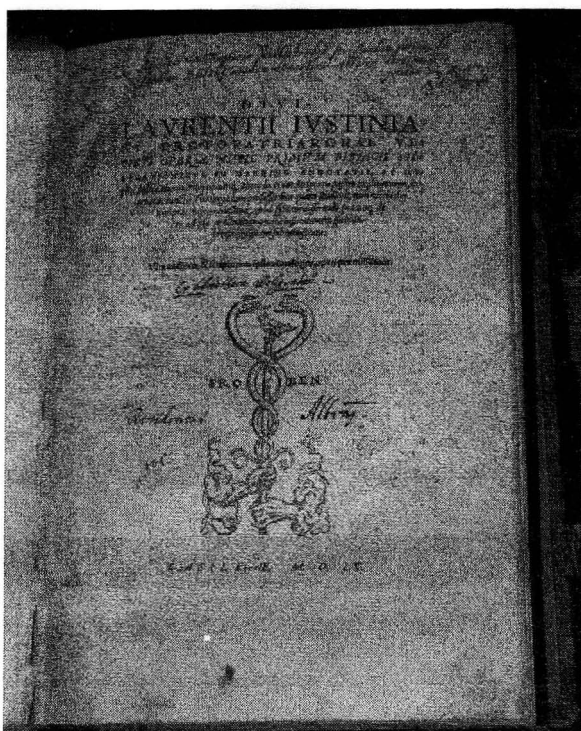

Fig. 5. Justinianus, Divus Laurentius, Nunc primum biblicis allegationibus in margine annotatis... Basileae, 1560. Foaia de titlu.

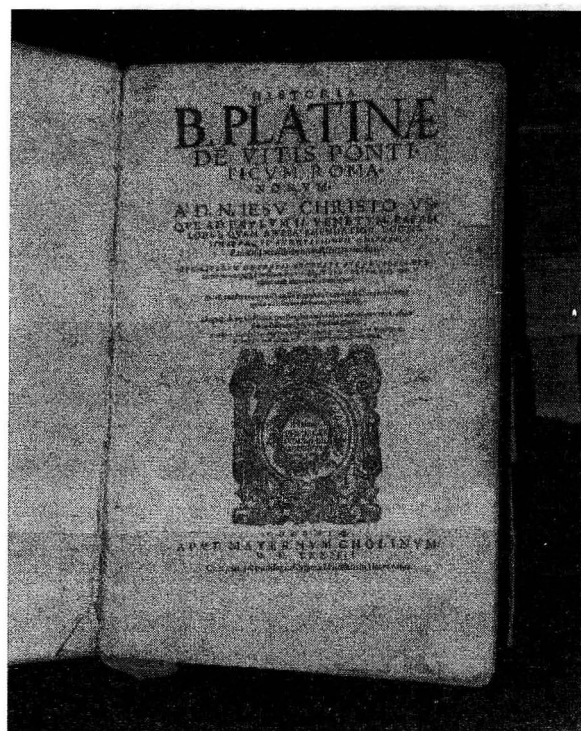

Fig. 6. Platina, (Bartolomeo Sacchi), De Vitis Pontificum Romanorum, A' D. N. Jesu Christo usque ad Paulum II. Venetum. Coloniae, 1574. Foaia de titlu.

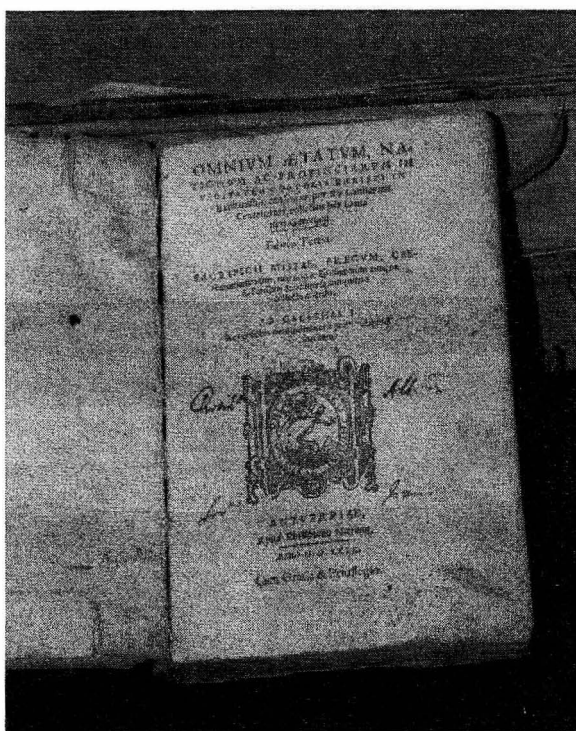

Fig. 7. Gare, Jean, Omnia Aetatum, nationum ac Provinciarum in veritatem corporis Christi in Eucharistia. Antverpiae, 1569. Foaia de titlu.

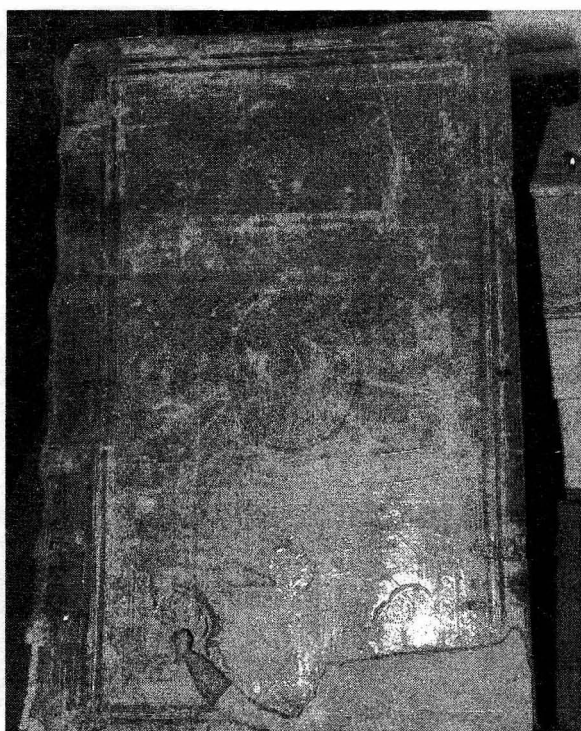

Fig. 8. Canisius, Peter St., Commentariorum De Verbi Dei Corruptelis, Tomi duo. Ingolstadii, 1583. Legătura.

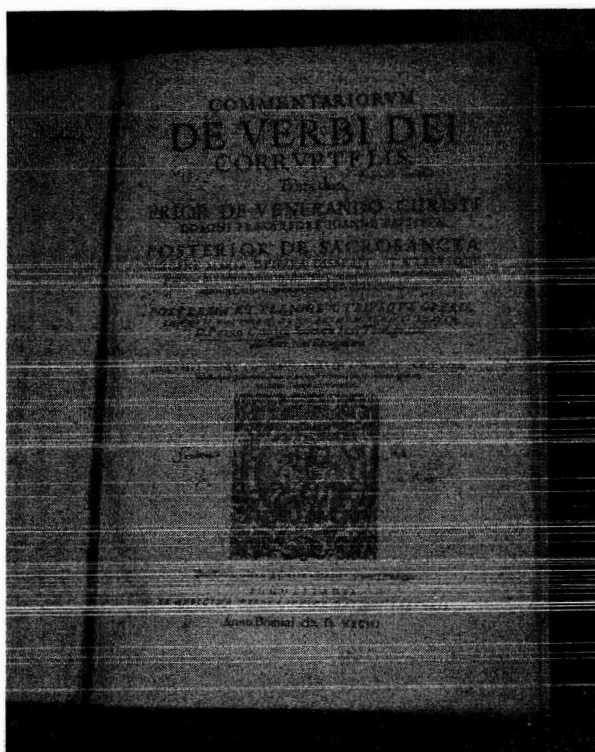

Fig. 9. Canisius, Peter St., *Commentariorum De Verbi Dei Corruptelis*, Tomi duo. Ingolstadii, 1583. Foaia de titlu.

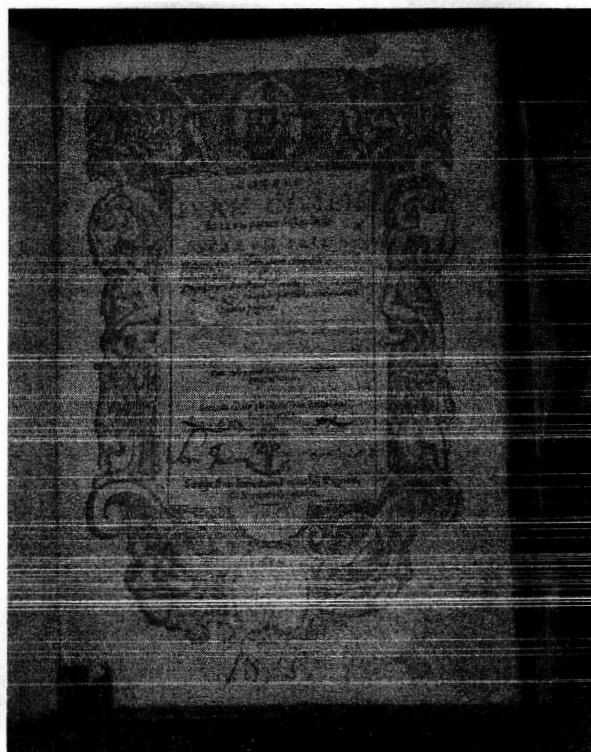

Fig. 10. Gothofredus, Dionysius, *Corpus Iuris Civilis in IIII. partes distinctum*. 1594. Foaia de titlu.

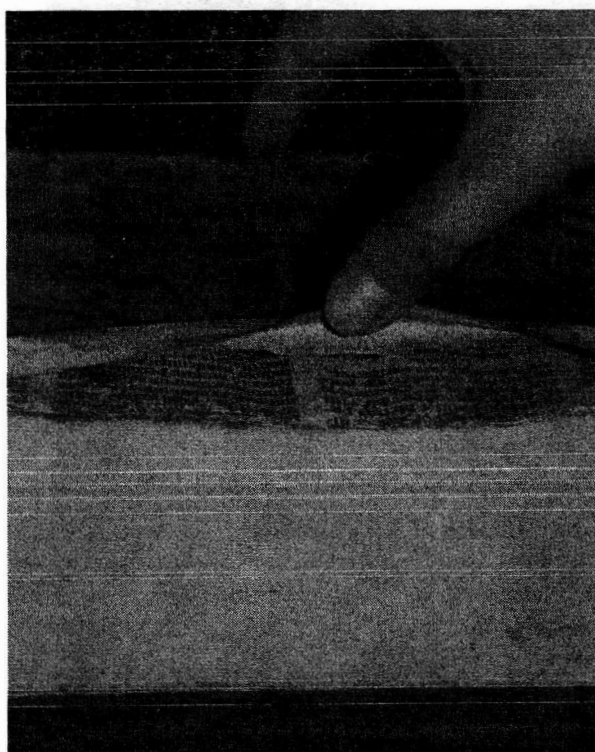

Fig. 11. Gothofredus, Dionysius, *Corpus Iuris Civilis in IIII. partes distinctum*. 1594. Suportul legăturii, constituit din fragmente presate de incunabule(?).

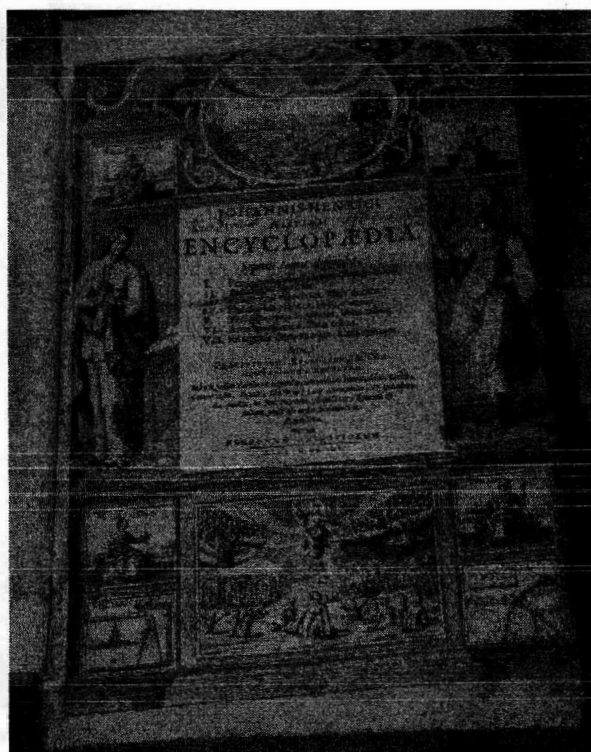

Fig. 12. Alstedius, Henricus Johannes, *Encyclopaedia Septem tomis distincta*. Herbonae Nassoviorum, 1630. Foaia de titlu.

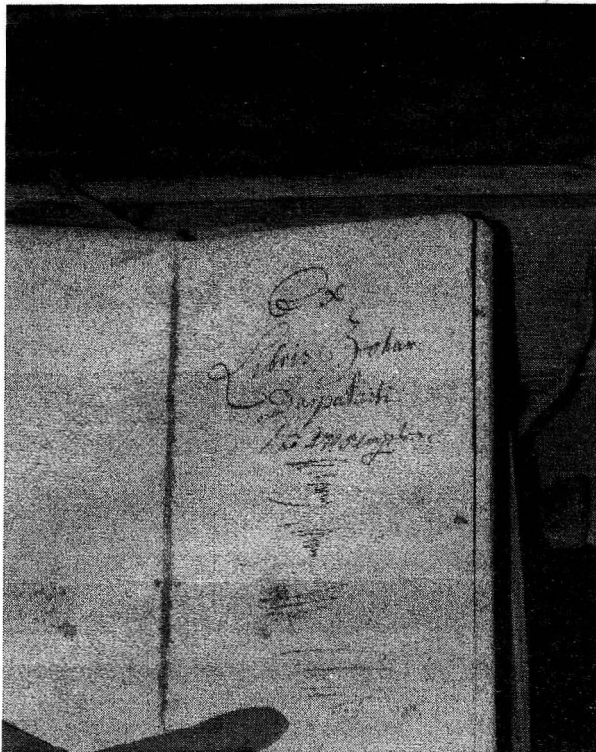

Fig. 13. (Brachelius, Adolphus; Thuldenus, Christianus Adolphus; Puffendorff, Brewer Henricus), Tractatus Historico-Politici, ... Historiae Universali. Ab anno M. DC. XVIII. Coloniae Agrippinae, 1679. Forzat: „Ex Libris Johan(nes) Darpatasti. A(n)no 1745 emptus”

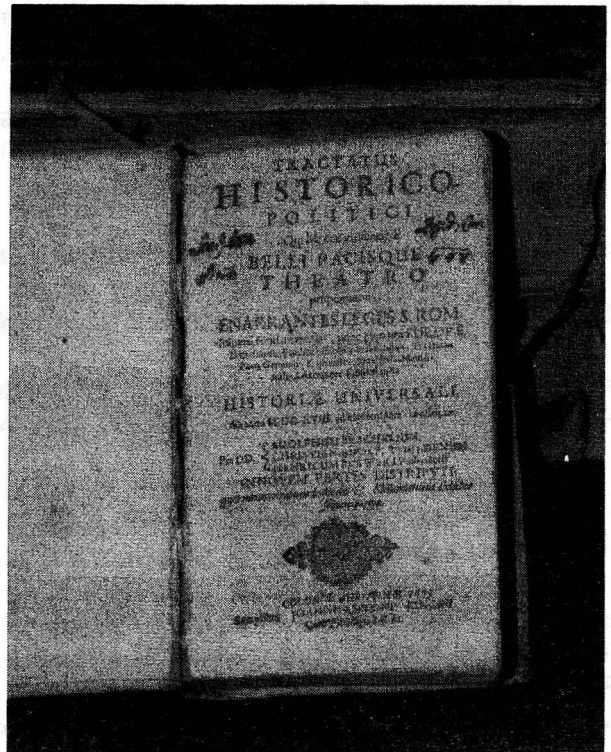

Fig. 14. (Brachelius, Adolphus; Thuldenus, Christianus Adolphus; Puffendorff, Brewer Henricus), Tractatus Historico-Politici, ... Historiae Universali. Ab anno M. DC. XVIII. Coloniae Agrippinae, 1679. Forzat: „Ex Libris Johan(nes) Darpatasti. A(n)no 1745 emptus”. Foaia de titlu.

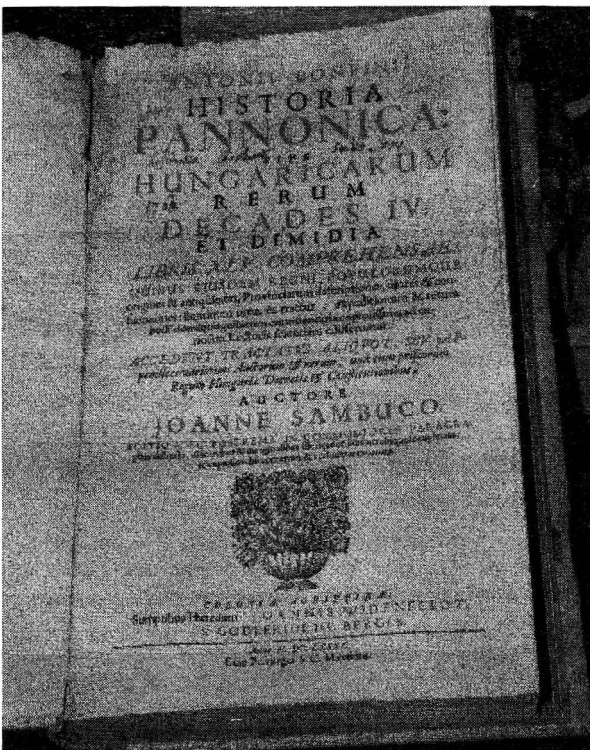

Fig. 15. Bonfini, Antonius Marcus; (Sambucus, Johannes), Historia Pannonica: Sive Hungaricarum Rerum Decades. Coloniae Agrippinae, 1690. Foaia de titlu.

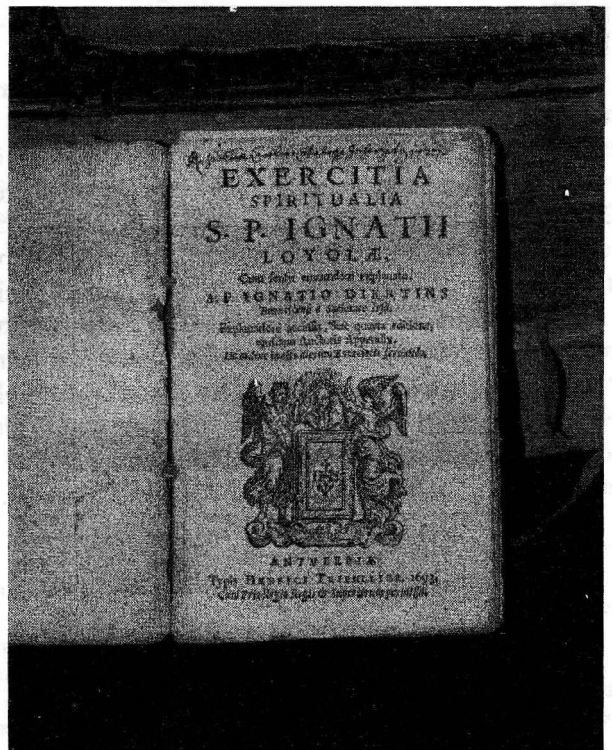

Fig. 16. Ignatius de Loyola, St., Exercitia Spiritualia. Antverpiae, 1693. Foaia de titlu.

Din păcate, Institutul teologic nu deține cataloage de epocă cu evidența succintă și integrală a cărților păstrate cu excepția unui volum, al cărui redactare a fost începută în anul 1828. Acest singur catalog este structurat pe trei părți:

I.- evidența alfabetică a domeniilor*, fiecărei litere corespunzându-i un domeniu. În cadrul acesteia nu se păstrează ordinea alfabetică a lucrărilor. Descrierea lucrării are următoarele părți: autor, titlu, nr. tomuri, format, loc de apariție, an și cota.

II.- evidența alfabetică a cărților**. Titlurile se află mai întâi ordonate pe domenii, iar în cadrul acestora în ordine alfabetică, conform descrierii de mai sus.

III.- evidența donațiilor făcute de diferite persoane ecleziastice, începând cu anul 1820***. Ultima lucrare înscrisă pe listă a apărut în 1844, probabil și anul încheierii catalogării.

În momentul de față, în prețiosul fond al bibliotecii Seminarului teologic, se găsesc 4750 exemplare de carte veche, evidențiate și prelucrate în bază de date informatizată. Pe lângă aceste volume mai există aproximativ 300-400 cărți vechi provenind din secolele XVIII-XIX, încă neinventariate.

Exemplarele de carte veche deja inventariate (4750 exemplare), păstrate într-o stare de conservare foarte bună, într-o încăpere cu condiții optime de microclimat, cuprind producții tipografice dintre anii 1509-1850, cărțile fiind editate de renumite centre tipografice ale Europei Occidentale (Viena, Paris, Roma, Antwerpen, Köln, Strassbourg, Leipzig, Basel etc). Dintre cele mai cunoscute ateliere amintim pe cel al lui Christophor Plantin, tipograf francez stabilit în Țările de Jos, în localitatea Anvers³². Din tiparnița sa cunoaștem două lucrări în biblioteca Institutului Teologic Romano Catolic din Alba Iulia. Un număr însemnat de titluri (13) au apărut în tipografia lui Frobenius la Basel³³. La acestea se mai adaugă două cărți elzeviriene, apărute în Amsterdam³⁴.

Ungarice (Transilvanice) - tipărituri de pe teritoriul regatului maghiar și cărți în limba maghiară apărute în străinătate - din secolele XVI-XVII nu se păstrează în fond.

Din numărul total de 4750, 129 exemplare au apărut în secolul al XVI-lea, 552 în cel de al XVII-lea iar restul volumelor în veacurile XVIII-XIX.

Din punct de vedere al limbii observăm, că majoritatea cărților au fost tipărite în latină - 3304 exemplare, după care urmează cele în germană - 993 exemplare, în franceză - 300 exemplare, și doar după aceasta urmează volumele în maghiară - 293 exemplare și italiană - 223 exemplare. Mai sunt cărți în limba greacă, ebraică, engleză, spaniolă și olandeză. Numeroase sunt și cărțile bilingve sau chiar trilingve.

Ca și domeniu științifico-literar, cele mai multe dintre aceste volume se referă la domeniul teologiei. Sunt aici mai multe Biblii și comentarii biblice (562 vol.), cărți de predici (559 vol.) și teologie (dogmatică, morală, liturgică, pastorală) - în total 1767 titluri. După acestea urmează ca și număr de volum, cele de istorie (498 vol.) și de istorie ecleziastică (422 vol.). Apoi cărți de drept civil (267 vol.), de drept canonic (163 vol.), patristică (145 vol.), filozofie (130 vol.). Se mai găsesc cărți de beletristică, biografii, științele naturii, dicționare (47 vol.), medicină, geografie, politică, cărți de istoria artei, științe aplicate, educație, lingvistică, științe sociale și etică, precum arheologie și matematică.

Date privind proveniența cărților și deci constituirea de-a lungul timpului a fondului bibliotecii Institutului Teologic Romano Catolic, ne-au fost furnizate de variatele note de proprietate înscrise pe interiorul copertelor sau ale foilor de titlu din volumele cercetate. Pe baza acestora am reușit să identificăm cărțile provenite din donații personale ale unor persoane ecleziastice ale vremii. Cele mai multe provin de la prepositul Stephanus Fangh - 122 cărți, alături de care figurează și câteva volume cu semnătura autografă a unor episcopi transilvăneni. Dintre acestea demne de remarcat sunt volumele

* „Conscriptio Librorum In Theca Seminarii Inc. Sap. A: Carolinensi Anno 1828 contentorum iuxta ordinem collocationis”.

** „Catalogus librorum Bibliothecae Seminarii Cleri Iunioris ACar: Alphabeticus 1829”.

*** „Augmentum Bibliothecae Seminarii Cleri iunioris A Carolinensis ab Anno 1820”. În lista donatorilor de cărți îi găsim pe episcopul Szepessy Ignác (1819-1827), bibliotecarul Bibliotecii Batthyaneum, Andreas Cseresnyés și mulți alți preoți, canonici sau profesori de teologie: Kovács József, Szeredai Mihály, Bede József, Orosz Mihály, Kovács István, Korondi József, Márton Ferenc, Balázs Imre, András István, Szöcs József, Lakatos István și Éltes József.

³² Plantin (1520-1589) a fost ajutat de ginerele său, Jan Moretus. Din atelierul de la Anvers au scos aproximativ 1600 titluri; cf. Albert Flocon, *Universul cărților. Studiu istoric de la origini până la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, București, 1976, p. 277-284.

³³ Frobenius, Johannes (1460-1527)-fondatorul tipografiei din Basel -10 exemplare (2 titluri). Frobenius, Hieronymus (1501-1565) - fiul lui Johannes - 3 titluri. (*Ibidem*, p. 265.)

³⁴ Elsevier, Lodewijk, la început a fost legător de cărți. Fondatorul celui mai renumit atelier din Olanda.

episcopului A. Sigismund Sztoyka (1749-1759) – 12 volume și Grigore Sorger (1729-1739) – 5 cărți. Cărțile donate de A. Sigismund Sztoyka au fost cercetate și publicate de Iacob Mârza și în general poartă însemnări greu de descifrat din cauza ștergerii ulterioare cu cerneală a notei de posesor („*Sigismundj Antonij Sztojka Baronis de Szala*”).

Un număr semnificativ de volume –cca 800 exemplare provine din fondul inițial al bibliotecii și poartă însemnarea Seminarului Teologic fondat în 1753 de episcopul A. Sigismund Sztoyka. Aceste note de proprietate ale bibliotecii seminarului apar în trei forme, cu datări diferite:

a. „*Seminarii Clericorum 1764*”- 75 exemplare

„-/-1753”- 1 ex.

„-/-1766”- 1 ex.

„-/-1772”- 1 ex.

„-/-1773”- 2 ex.

„-/-1775”- 3 ex.

„-/-1776”- 10 ex.

„-/-1786”- 1 ex.

„-/-1799”- 1 ex.

b. „*Venerabili Capituli Albensis*”- 49 exemplare

c. „*Seminarii Incarnatae Sapientiae 1815*”- cca 650 exemplare.

Pe lângă proveniențele consemnate trebuie amintite și volumele aparținătoare bibliotecii iezuiților atât de pe teritoriul țării noastre cât și din străinătate. Cifra totală aproximativă a acestora atinge 220.

Bogatul fond documentar, în special teologic, al bibliotecii Institutului Teologic Romano Catolic din Alba Iulia și cartea veche păstrată în colecțiile ei, ca și alte fonduri mai mult sau mai puțin prețioase de pe teritoriul României de astăzi, constituie o sursă inepuizabilă de cercetare. Calea de reconstituire a provenienței fondului nu este ușoară și rămâne ca viitorii interesați să se inspire din ea și să găsească noi procedee, poate mai simple, de cercetare a lor.

Atât școlile catolice, cât și cele protestante, împreună cu bibliotecile lor existente deja la prima jumătate a secolului al XVIII-lea, au contribuit prin activitatea lor la dezvoltarea intelectualității făcând parte din starea socială de mijloc și prin aceasta la cunoașterea și însușirea culturii naționale și a celei occidentale mai dezvoltate.

Astfel de școli și biblioteci au existat în Transilvania lângă colegiile reformatate din Cluj, Aiud, Târgu Mureș, Odorheiu Secuiesc și gimnaziile evanghelice de la Sibiu și Brașov. La acestea se mai adaugă biblioteca Academiei iezuite din Cluj reorganizată după 1698, Academia reformată și biblioteca acesteia din Oradea. Aici, după eliberarea din 1692, se restaurează catolicismul, se reînvie cultura cărții prin intermediul iezuiților, a căror bibliotecă a rămas până la 1750 singurul aparat științifico-documentar.

În lucrarea de față a fost abordată istoricul bibliotecii Institutului teologic romano-catolic din Alba Iulia, biblioteca păstrătoare a unei părți însemnate a fondului de carte de proveniență iezuită; o temă deschisă, ce ar merita studiată într-un alt context.

În viitor s-ar mai putea realiza o identificare a colecțiilor ajunse în posesia bibliotecii Institutului teologic și a donațiilor făcute de diferite persoane. Astfel s-ar contura o reconstituire a fondului bibliotecii Institutului Teologic Romano Catolic din Alba Iulia, instituție puțin cercetată de oamenii de specialitate în domeniul istoriei scrisului și a cărții. Publicarea catalogului de cărți, a cărui întocmire începe la 1828, ar oferi o oglindă fidelă a fondului bibliotecii Institutului teologic la un moment dat.

Sperăm, ca acest studiu să trezească curiozitatea persoanelor de profil pentru a continua valorificarea fondului de carte veche păstrat în biblioteca Seminarului Teologic.

CSALA RITA
Universitatea “1 Decembrie 1918”
Alba Iulia

THE ROMAN-CATHOLIC INSTITUTE FROM ALBA IULIA: ORGANISATION AND LIBRARY

SUMMARY

The foundation of the modern Theological Institute in Alba Iulia took place in the 18th century within the catholic restoration in Transylvania. The bishop of the Transylvanian diocese at that time, A. Sigismund de Sztoyka (1749-1759), provided its material base and established the catholic seminary in 1753, first at the bishop's residence. Meanwhile it was finished the new building of the institute, which became too small for the young priests and that's why in 1778 they move into the recently expelled Jesuit's school and church. A great change in the institute's history had happened in 1792, when bishop I. Batthyányi (1780-1798) moved the seminary into the monastery of the Trinitarians. The monastery itself became the (actual) building of the Theological Institute and the church was transformed into a Europe-renamed library and astronomical observatory (Batthyaneum).

The history of the seminary's actual library is closely related to the Batthyaneum. This institute made not necessary the existence of a separated library. The theological library as reference library was initiated by bishop L. Haynald (1852-1864); he had transferred the duplicates from the Batthyaneum into the theological library. Its seed was formed of the book inheritance of bishop A. Sigismund Sztoyka – the Theological Institute's founder- and it was enriched by the theology professors' donations. Nowadays we find 4750 inventoried old books in the collections of the Theological Institute's library.

In this research we tried to outline some features of these unedited collections that deserve to be deeper analysed in the future.